

Shoshana Felman

At stramme fortolkningens skrue

Oversætterens anmærkning: Nedenstående tekst er en oversættelse i udvalg af Felmans store essay om Henry James' *The Turn of the Screw*, som bærer titlen »Henry James: Madness and the Risks of Practice (Turning the Screw of Interpretation)« og er optrykt i bogen *Writing and Madness*, New York 1985. Essayet udkom første gang i *Yale French Studies* 55/56, (1977). Da Felmans essay er godt 100 s. langt og noget omstændeligt, har redaktionen valgt at præsentere teksten i uddrag, som ydermere er kraftigt redigerede; en sådan fremgangsmåde kan selvfølgelig aldrig yde Felmans tekst fuld retfærdighed, men til gengæld give læserne en så bred appetitvækker som muligt.

Oversat og redigeret af Nils Gunder Hansen.

En uhyggelig læseeffekt

Hvis litteraturens styrke kunne bestemmes ud fra intensiteten af dens indvirkning på læseren, ud fra den vitale energi og kraft i dens *effekt*, ville *The Turn of the Screw* utvivlsomt kandidere som en af de stærkeste, d.v.s. mest *effektive*, tekster til alle tider; i hvert fald hvis man skal dømme efter mængden og intensiteten af de ekkoer, den har fremkaldt og den kritiske litteratur, den har affødt. Henry James var selv forbløffet over omfanget af den effekt hans tekst havde frembragt på hans læsere. Og der er virkelig få litterære tekster, der i deres kølvand har trukket så mange associationer, så mange fortolkninger, så mange eksegetiske passioner og energiske kontroverser. Den voldsomhed, som teksten har givet anledning til, kan f.eks. måles på den heftige, aggressive tone i de første reaktioner på romanen, offentliggjort i datidens tidsskrifter: »Historien er i sig selv åbenlyst modbydelig«, erklærer *The Outlook* (LX, October 29, 1898, p. 537). Og *The Independent* går endog endnu videre:

»*The Turn of the Screw* er den mest håbløst onde historie som vi nogen sinde har læst i litteraturen, det være sig den klassiske eller den moderne. Hvordan Mr. James, eller for den sags skyld en hvilken som helst anden mand eller kvinde, kunne vælge at gøre en studie i så infernalske menneskelige udsvævelser, for der er ikke tale om andet, er uforklarligt... Medens studien udstiller mr. James' geni i et magtfuldt lys, påvirker det læseren med en afsky der ikke kan udtrykkes. Efter en grundig gennemlæsning af denne forfærdelige historie føler man, at man har været delagtig i en skændselsgerning mod den menneskelige uskylds helligste og sødeste kilde, og at man har hjulpet - i hvert fald ved at stå passivt bi - med til at demoralisere børns rene og tillidsfulde natur. Den menneskelige fantasi kan ikke nå længere i skændsel, det er ikke muligt at bruge litterær kunst til åndelig besudling med en mere forfinet list« (*The Independent*, LI, January 5, 1899).

Udgivelsen af *The Turn of the Screw* bliver altså mødt med et skandaliseret anskrig fra dens første læsere. Men som det netop citerede uddrag klart antyder, er det der ses som det mest skandaløse ved denne skandaløse historie interessant nok, at vi tvinges til at deltage i skandalen, at læserens uskyld ikke kan forblive intakt: en uskyldig læser af denne tekst findes ikke. Skandalen er m.a.o. ikke bare i teksten, den bor i vores relation til teksten, i tekstens effekt på os, dens læsere: det som er oprørende i teksten er ikke bare, hvad teksten taler om, men det som får den til at tale til os.

Den skandaliserede ophidselse slutter imidlertid ikke med reaktionen fra James' samtidige. Tredive år senere skal en anden proteststorm meget lig den første rejse sig over en anden skandale: udgivelsen af en såkaldt »freudiansk læsning« af *The Turn of the Screw*. I 1934 foreslås det for første gang eksplicit, af Edmund Wilson, at *The Turn of the Screw* faktisk ikke er en spøgelseshistorie, men en galskabshistorie, en studie i et neurotisk tilfælde: spøgelserne eksisterer følgelig ikke i virkeligheden, de er kun fostre af guvernantens syge fantasi, rene hallucinationer og projektioner, symptomatiske for hendes fortrængte seksuelle begærs frustrationer. Denne psykoanalytiske fortolkning skal vise sig at ramme den kritiske scene som en bombe. Idet den med et slag gør sin forfatter berømt ved at vække lige så meget interesse som James' egen tekst, fremprovokerer Wilsons artikel en sand syndflod af indignerede gendrivelsler, alle argumenteret igennem og baseret på »uigendriveligt« tekstuel bevismateriale. Det er herefter denne psykoanalytiske læsning og den polemiske ramme, den har skabt, som vil fokusere og konkret organisere hele den efterfølgende kritiske diskussion og

alle de passioner og argumenter, der knytter sig til *The Turn of the Screw*. Idet de er for eller imod Wilson, idet de bekræfter eller benægter »objektiviteten« eller realiteten af spøgelse, deler de kritiske fortolkninger sig i to lejre: den »psykoanalytiske« lejr, som ser guvernanten som en klinisk neurotiker der bedrages af sine egne fantasier og ødelægger sine plejebørn, - og den »metafysiske«, religiøse eller moralske lejr, der ser guvernanten som en sund, ædel frelser, som har indladt sig i en heroisk moralsk kamp for at frelse en verden, der trues af det overnaturligt onde. Som John Silver drevent har formuleret det: »Hvis spøgelse i *The Turn of the Screw* ikke er virkelige, så er kontroverserne om dem det i hvert fald.«

Ville det faktisk være muligt at sige at *debattens realitet* er mere signifikant for tekstens virkning end spøgelsesernes realitet? Kan den kritiske debat i sig selv betragtes som en *spøgeseseffekt*? I endnu højere grad end debattens indhold er det dens *stil*, som forekommer mig instruktiv: når erklæringerne fra kontroversens forskellige sider undersøges nærmere, kan det konstateres, at de uafvidende - med en spektakulær regelmæssighed - gentager alle tekstens bærende leksikalske motiver.

- en fare, der må afværges
- en voldelig aggression, der påføres en genstand af en ødelæggende, fremmed kraft
- angreb og forsvar, konfrontation og kamp
- den endelige sejr, fjendens nederlag

Man kunne måske indvende, at et ordforråd, der har med aggression, konflikt og måske endog fare at gøre, er naturligt i en konfliktpræget, kritisk debat, og at det kun er et tilfælde, at dette ordforråd synes at gentage og udgøre et ekko af den krigeriske ånd som animerer teksten. En sådan indvending kan imidlertid ikke gøre rede for nogle andre mere specifikke, mere enkeltstående stilistiske ekkovirkninger fra teksten, som dukker op i kritikernes eget sprog, i deres polemiske stil: f.eks. det motiv der har med neurose, galskab, hysterisk selvbedrag at gøre. Således anklager Robert Heilman Wilson for en påstået »hysterisk blindhed«, der alene ville være i stand til at forklare sidstnævntes fejltagelser i fortolkningen. Det som er interessant - og forekommer mig instruktivt - ved dette, er, at det er netop den kritiker, som *udelukker* neurosehypotesen fra *historien*, som genfinder neurosen i Wilsons kritiske *fortolkning* af historien, en fortolkning som han forkaster præcist på det grundlag, at *patologi som sådan ikke kan forklare teksten*.

Men hypotesen om galskab, eller »patologi«, som til overflod fremføres

af guvernanten selv, er slet ikke så let at eliminere som man kunne tro, idet den, uddrevet af teksten, synes at falde tilbage på tekstens fortolker, og derved, gennem selve det kritiske forsøg på at eliminere den, på ironisk vis bliver uudryddelig i det kritiske ordforråd, hvad enten det er »freudianernes« eller »metafysikernes«.

Et andet tekstuelte motiv som uventet dukker op i selve sproget i den kritiske kontrovers er *frelsen*. Idet Robert Heilman insisterer på den kendsgerning, at *The Turn of the Screw* i sandhed er et drama om frelse, d.v.s. et forsøg på at redde børnene fra de onde spøgelser, skriver han: *The Turn of the Screw* er værd at redde!

Undsætningsaktionen, frelsesdramaet som beskrives af teksten, *gentager sig således* i den kritiske arena. Men *fra hvad* skal teksten reddes? Fra at blive reduceret til en »banal, klinisk optegnelse«, forklarer Heilman. Det er klart, at denne trang til at undsætte, *redde teksten*, i påfaldende grad ligner guvernantens exorcistiske tiltag *vis-à-vis* hendes »besatte« plejebørn, og at den kritiske konfrontation selv fremtræder som en art kamp mod en spøgelses-effekt, der på én eller anden måde er blevet vækket af psykoanalysen. Den kritiske debats scene er således en *gentagelse* af den scene der dramatiseres i teksten. Med andre ord oplyser den kritiske fortolkning ikke blot teksten, den reproducerer den også dramatisk, uforvarende *deltager den i den*. Gennem selve sin læsning agerer teksten, så at sige, sig selv ud. Som en læseeffekt er denne utilsigtede »udageren« i sandhed uhyggelig: hvor læserne end vender sig hen, vendes de rundt af teksten, som de kun kan udøve i gentagelsen.

Fortolkningernes konflikt: debatten strammes.

Idet kritikerne gentager tekstens oprindelige scene - tekstens mening som kløvet - kan de på ingen måde bemestre eller uddrive selve betydningen af den kløft, de kan kun udøve kløvningen, være delagtige i den.

At deltage i en kløvning er imidlertid, på samme tid, at kæmpe *imod* kløvningen; det er i sandhed at forpligte sig til at eliminere modstanderen og dermed eliminere betydningens heterogenitet, selve modsigelsens og tvetydighedens skandale. Således *modsiger* den ene kritiker efter den anden Wilsons læsning ved at negere eller benægte hans antagelse af, at meningen i *The Turn of the Screw* overhovedet kan være *delt* eller dobbelttydig.

Forsøget på at eliminere modsigelsen er imidlertid selv delagtig i den: det at bekræfte meningen som *udelt* er samtidig at *ekskudere* modstanderens position: meningens homogenitet kan kun hævdes ved uddrivelsen af dens

heterogenitet. Netop når kritikerne prøver at *enhedsliggøre* tekstens mening og proklamere den som utvetydig, bærer de så meget mere effektivt vidnesbyrd om dens grundlæggende *kløvning* og tvetydighed. Med ironisk hårdnakkethed dukker modsigelsen op igen i selve de ord, der bruges til at forvise den med:

»Min fortolkning har den fordel at være *ekstremt inklusiv*, selv om jeg er bange for at der ikke er nogen plads til Mr. Wilson i den..« (Oliver Evans)

Igen er selve det at hævde modsigelsen i den akt, hvormed man benægter den at bære vidnesbyrd om den *double bind*, som er konstitutiv for selve rammen i *guvernantens fortælling*, det er at blive fanget i den dynamiske, konfliktuelle blindgyde som guvernanten selv står overfor som *fortæller*. At bekræfte modsigelsen i selve den akt, hvormed man benægter dens eksistens, er derfor selv at gentage den *tekstuelle akt*, at udøve selve tekstualitetens handling, udløst af seksualitetens tvetydighed. *Aktørerne* eller agenterne for denne tekstuelle handling er faktisk læserne og kritikerne i lige så høj grad som tekstens personer. For at bruge Austins terminologi består kritikken her ikke i en konstatering, men i en udøvning af tekstens fortælling; dens funktion er ikke *konstativ*, men *performativ*. At læse bliver dermed ikke en kognitiv observation af tekstens pluralistiske betydning, men dens »udageren«. Faktisk er det ikke så meget kritikeren, der fatter teksten, som teksten der fatter kritikeren.

Idet James' kritikere således, gennem deres modsigelsesfulde versioner af tekstens sandhed, dramatiserer tekstens sandhed som dens egen modsigelse, holder de sjovt nok alle *Freud* ansvarlig for deres uenighed: de tror faktisk, at »Freud« er årsagen og den der kan henvises til som demarkationslinie for deres polemiske divergenser. Studierne i *The Turn of the Screw* deler sig i henhold til deres selvpræsentation i såkaldte »freudianske« og såkaldte »anti-freudianske« læsninger. Freuds spøgelse synes karakterisk og ironisk nok at være blevet selve tegnet og mærket på splittelse og deling. Det er som om »Freud« selv, i denne mærkelige polemik, er blevet *navnet* på den kritiske uoverensstemmelse, *splidens uhyggelige egennavn*.

Mens de to modsatte kritiske lejre tror sig selv i spektakulær *uoverensstemmelse* angående James' »sande mening«, demonstrerer de samtidig en spektakulær *overensstemmelse* angående *Freuds* »sande mening«, som, ulig James', af begge parter betragtes som gennemsigtig, utvetydig, ukontroversiel. Men i virkeligheden er den »sande Freud« ikke mere umiddelbart tilgængelig for os end den »sande James«. For »Freud« er

ligeledes en tekst, kun kendt gennem læse- og fortolkningsprocessens vanskeligheder og usikkerheder.

Vor intention er at forskyde polemikkens ofte gentagne, centrale spørgsmål: »er den freudianske læsning sand eller falsk?« ved at foreslå, at *vi endnu ikke ved, hvad en freudiansk læsning faktisk er.*

Spørgsmålet kan derfor ikke længere være simpelthen at beslutte, om den »freudianske« læsning faktisk er sand eller falsk, rigtig eller urigtig. Den kan være begge dele på samme tid. Den er utvivlsomt rigtig, men ikke desto mindre overser den det vigtigste: den er blind for selve tekstens tekstualitet. Spørgsmålet om en læsnings »sandhed« må i det mindste kompliceres og gentænkes gennem et andet spørgsmål, som ikke mindst Freud har stillet og lært os at artikulere: hvad udelukker en sådan »sandhed« (eller enhver »sandhed«)? Hvad er den *lavet til at overse*? Hvad er præcist dens rest, de *levninger* den ikke gør rede for? Da polemikkens kritiske scene, som vi har set, er både gentagende og udøvende i forhold til den tekstuelle scene, kan man faktisk sige, at det er selve disse læsningers »falskhed« som konstituerer deres »sandhed«. Den freudianske læsning er uden tvivl »sand«, men ikke mere sand end de modsatte positioner, som modsiger den. Og den er ydermere »falsk«, nemlig i det omfang den *ekskluderer* disse. Disse modsatrettede positioner, som hævder tekstens modsigelse netop ved at benægte den, er dermed »sande«, i det omfang de er »falske«. Og dermed kan vi ikke længere undgå et nyt og langt mere urovækkende spørgsmål, både m.h.t. James og Freud, og i sandhed *på grund* af dem: er en læsning af *tvetydighed* som sådan virkelig *mulig*? Er det overhovedet muligt at læse og fortolke tvetydighed *uden at reducere den* i selve fortolkningsprocessen? Er læsning og tvetydighed på nogen måde *forenelige*?

Vor læsning af *The Turn of the Screw* vil ikke så meget søge at *gribe* mysteriets løsning, men snarere følge dets betydningsfulde flugtrute; ikke så meget *besvare* tekstens gådefulde spørgsmål, men snarere undersøge dets struktur; ikke så meget navngive og *eksplicitere* tekstens tvetydighed, men forstå den tekstuelle tvetydigheds nødvendighed og retoriske funktionsmåde. Det spørgsmål, der ligger bag sådan en læsning, er således ikke »*Hvad betyder historien?*« men snarere »*Hvorledes betyder historien?*« Hvordan finder historiens mening, hvad den end måtte være, retorisk sted gennem permanent forskydning; hvordan får den tekstuel effekt og tager form: hvordan tager den flugten?

Rammefortællingens omdrejninger

Den faktiske historie i *The Turn of the Screw* (den med guvernanten og spøgelseerne) foregribes af en prolog, som er både efterlods og ydre i forhold til den, og som placerer den *som* en historie, som en talehandling, i konteksten af den »virkelighed« som historien fortælles i. Hvad angår historiens *indhold*, konstituerer prologen en art *ramme*, hvis funktion er at placere *historiens oprindelse*.

Den fortalte historie præsenteres således som *centrum* for *rammen* - som brændpunkt i et narrativt rum der udpeger og omskriver den udefra som *sit indre*. Den narrative ramme, som er placeret *rundt om* historien, indrammer imidlertid *et andet* centrum i sit *bogstavelige* rum:

»The story had held us, *round the fire*, sufficiently breathless (...) He began to read to our hushed *little circle*, (...) kept it, *round the hearth*, subject to a common thrill« (pp. 1 and 4).

Idet prologens narrative rum organiserer *både en ramme omkring historien* og *en kreds omkring ilden*, idet både ilden og historien er placeret i selve *fortællingens midte*, kan man rejse spørgsmålet om, hvorvidt de på nogen måde kan betragtes som *metaforer for hinanden* i tekstens retoriske konstellation. Denne hypotese vil da åbne et andet spørgsmål: hvis historiens indhold og ilden i kaminen *er* metaforer for hinanden, hvordan påvirker denne metaforiske relation så de to terms centrumstatus?

Lad os, før vi forfølger disse spørgsmål yderligere, se endnu en gang på prologens status som historiens »ramme«. Faktisk indrammer prologen ikke blot historien rumligt men også tidsligt: selvom den finder sted længe *efter* guvernantens historie, fortæller den også om begivenheder som skete *før* denne: mødet mellem guvernanten og the Master som udgør den styrende betingelse for de efterfølgende begivenheder. Rammen samler således historien op, både *efter dens slutning* og *før dens begyndelse*. Hvis rammens funktion er at bestemme historiens oprindelse, så må denne oprindelse på en eller anden måde være både tidligere og senere end historien.

Idet historiens oprindelse ligger tidligere, men berettes *a posteriori*, synes den at være afhængig af historiefortællerens autoritet, dvs. den der formodes både at være historiens bogstavelige udspring og depotet for den viden som historien springer ud af, og som fortællehandlingen må afsløre. Men idet en prologs funktion således kunne synes at være den at *relatere* historien til dens fortæller, *afbryder* prologen i *The Turn of the Screw* snarere forbindelsen mellem historien og dens fortæller, idet den introducerer ikke *én*, men

tre fortællere: 1) den person der siger »jeg«, den »almene fortæller« i første person som *til os* viderebringer en historie som han ikke selv har haft nogen direkte forbindelse med, og som han har hørt fra Douglas; 2) Douglas, som læser historien op for kredsen omkring kaminen, men ikke selv deltog i den. Douglas har kendt historiens heltinde i hendes egenskab af guvernante for hans søster længe efter at historien fandt sted, og han har været hemmeligt forelsket i hende, selvom hun var ti år ældre end ham. Det var imidlertid først senere, på guvernantens dødsleje, at hun betroede ham en nedskrevet udgave af sin historie. 3) Den tredje fortæller af historien er således guvernanten selv, som er første persons fortæller i sin egen nedskrevne beretning.

Efter at have modtaget og læst manuskriptet holdt Douglas til gengæld guvernantens historie hemmelig i fyrré år, indtil den aften omkring kaminen, hvor han endelig besluttede sig til at afsløre den for en privilegeret kreds af venner og specielt for den almene fortæller. Og til sidst, længe efter at han selv havde fortalt historien, betroede Douglas, på sit eget dødsleje, det skattede manuskript til sin ven fortælleren, som i prologen fortæller os, at den historie, han videregiver til os, er hans egen transkription, lavet endnu senere, af det manuskript som han hørte Douglas læse foran ilden.

Historiens eksistens er således kun sikret gennem konstitueringen af en *narrativ kæde*, gennem hvilken fortællerne sender historien videre til hinanden som en stafet. Historiens oprindelse kan derfor ikke tilskrives en enkelt stemme, som kunne påtage sig ansvaret for fortællingen, men må henføres til den bestandigt forskudte ageren af en slags *ekkoeffekt*, frembragt - »after the fact« - af stemmer som selv gentager tidligere stemmer. Det er, som om rammen kun kan gentage og mangedoble *sig selv*: som om rammen, i sin uendelige reproduktion af selve fortælleakten, kun kan være sin egen selvgentagelse, sin egen selv-indramning. Hvis fortællingen således introduceres ved sin egen reproduktion, hvis historien foregribes og efterfølges af en gentagelse af historien, så placerer rammen langt fra historien i en oprindelse, som det kunne synes til en start, men i et *tab*; den konstituerer dens uendelige udskydelse. Tilsyneladende placeres historiens oprindelse i en *glemsel* angående dens oprindelse: at fortælle historiens oprindelse er at fortælle historien om denne oprindelses udviskning.

En narrativ ramme, der på denne måde inkarnerer selve gentagelsesprincippet for den historie, den indeholder, og som, gennem denne gentagelse, placerer både tabet af historiens oprindelse og historiens oprindelse *som* dens eget tab, er klart nok ikke et simpelt bagtæppe, der fra et detaljeret *udenfor* iscenesætter et *indenfor* i historiens indhold; denne ramme konstituerer snarere en komplicering, en problematisering af selve forholdet mellem det

tekstuelle rums udenfor og indenfor. Som Alexander Jones har bemærket: »Der er ingen, der efterlades »udenfor« historien, og læseren bringes til at føle at han og James er med i kredsen omkring kaminen«.

Og idet rammen inkluderer ikke blot historiens indhold men også indlemmer læserens skikkelse i kredsen omkring kaminen, efterlader den virkelig ikke nogen *udenfor*: den trækker historiens udenfor ind i dens indenfor ved at indeslutte i den, hvad der normalt er uden for den: dens egne læsere. Men rammen gør samtidig det stik modsatte, den hiver det der er indenfor udenfor: for idet man går gennem ekkokæden af de mangfoldige, gentagende narrative stemmer, er det selve *indholdet*, historiens *indre* som på en måde bliver *ydre i forhold til sig selv*, fortalt som det bliver af en stemme, der er naturligt fremmed over for det, en stemme der kun kan gengive det som »skyggen af en skygge«, en stemme hvis indtrængen kompromitterer fortællingens hemmelige intimitet, og hvis andethed skænder historiens nærvær med sig selv. Rammen er derfor ikke et ydre omrids, hvis rolle er at stille et indre indhold til skue: den er en art exterioritet, som gennemtrænger historien interioritet lige i hjertekulen, en indre kløft som skiller historien fra dens indhold, distancerer den fra dens egen referentielle sikkerhed. Hvad angår historiens indhold, fungerer rammen således både som en inklusion af det ydre og en eksklusion af det indre: den er en flimren af det ydre ved selve historiens hjertekule, og som sådan er den en sløring af selve forskellen mellem indre og ydre.

Der er altså ingen, der efterlades »uden for« historien - bortset fra historiens indre. Som kredsen omkring kaminilden indeslutter historiens ramme således ikke blot historiens indhold, men også dens læsere og dens læsning. Men hvad hvis historiens indhold netop *var dens egen læsning*? Hvad hvis *læsningen* (uden for teksten) ikke var andet end historiens *indhold* (inden i teksten) og følgelig samtidig det, der kompromitterer dette indholds indre, forhindrer det i at falde sammen med sig selv, gør det ex-centric, ydre i forhold til sig selv? Hvis vi et øjeblik overvejer om ikke dette historiens fraværende selv-nærvær, denne selv-exterioritet, ex-centricitet netop kunne definere *det ubevidste*, kan vi se, at læsning, i dette tilfælde, kunne være nøglen til en forståelse af den essentielle forbindelse mellem historien og det ubevidste. For er det ikke blevet klart, at den kæde af narrative stemmer, som transmitterer *The Turn of the Screw* også samtidig er en kæde af *læsninger*? Læsninger som gen-læser og gen-skriver andre læsninger. Hver fortæller må, for at kunne sende historien videre i kæden, først være en *modtager* af den, en *læser* som på én gang optager den og *fortolker* den, idet han på samme tid prøver at få mening i den og *står den igennem*, som en levet erfaring, et »indtryk«, en *læse-effekt*.

Fortællingen som sådan viser sig at være sporet efter en læsehandling; den er faktisk *læsning som handling*. I Douglas's allerførste bemærkninger på prologens åbningsside bliver selve historiens *titel* ytret som et mærke eller en beskrivelse af dens egen *læse-effekt*. Teksten modtager sit navn, sin titel, gennem den læseeffekt den frembringer. Men titlen bliver, som titel betragtet, ikke givet den af manuskriptets oprindelige forfatter: den føjes til den »after the fact« - som læserens fremmede segl - af den tredje fortæller, den sidste læser-modtager i læsningernes narrative kæde. Ganske som prologen ombrød og forskød forholdet mellem det indre og det ydre, dekonstruerer den forskellen og modsætningen mellem læser og forfatter. Læseren bliver her forfatteren, og forfatteren er til gengæld en læser.

Hvis historien således har kunnet klare på én gang at miste sin forfatter, sin autoritet, sin titel og sin oprindelse, *uden at miste sig selv* - uden selv at blive fortrængt, udvisket og glemt - er det fordi dens skrevne optegnelse til stadighed er blevet omhyggeligt *overført* fra den ene hånd til den anden: først testamenteret af den døende guvernante til Douglas, og derefter fra den døende Douglas til fortælleren. Det er således *døden* i sig selv, som får den narrative kæde til at bevæge sig fremefter, som *indvier* manuskriptet til dets *forskydninger* og til fortællernes *substitutions* proces. Idet den gør det, opræder døden paradoksalt nok ikke som en afslutning, men snarere som et udgangspunkt: udgangspunktet for historiens *overførsel*, dvs. dens *overlevelse*, dens evne til at fortsætte og vedvare gennem de gentagne *overgange* den forårsager fra død til liv, og som forårsager fortællingen.

For enhver af de personer, der modtager og opbevarer manuskriptet, konstituerer det langt hinsides afsenderes død - den person der testamenterede det til dem - overlevelsen af giverens sprog og giverens egen overlevelse *i* sit sprog: den dødes *tilbagekomst inden i teksten*. Og vi behøver næppe præcisere, at det netop er den dødes tilbagekomst, som udgør den centrale kraft i den fortælling, der således overføres: historien om guvernantens kamp med tjenestefolkenes spøgelse. Selv om prologen ikke i sig selv indeholder noget overnaturligt, bebuder den på mærkelig måde spørgsmålet om den dødes tilbagekomst ved at forvandle manuskriptet selv til et spøgelse, der taler fra hinsides adskillige grave.

I en underdrivelse lader Douglas skinne igennem, at når manuskriptet har kunnet overleve »disse tyve år« efter forfatterindens død, skyldes det den kærlighed, som engang drog ham mod hende, og som til gengæld bevægede hende til at betro ham sin endelige dødslejemmelighed. Årsagen til manuskriptets overførsel er derfor ikke kun død, men kærlighed. Historien er som sådan resultatet af kærlighed, død, skrift, overføring.

Når historiens oprindelse er tabt, skyldes det ikke blot, at den, p.g.a.

forfatterens død, er begravet i en fjern, uigenkaldelig fortid: det er også fordi oprindelsen ikke kan fæstnes som et *bestemt punkt*, men kun som en bevægelse, en dynamik: historiens oprindelse er *i overføringen*. Fortællingens begyndelse kan m.a.o. ikke tilskrives nogen af fortællerne, men forholdet mellem fortællerne. Historiens oprindelse er ikke en *referent*, men selve *referencens akt*: den akt hvormed man - gennem kærlighed og død - *refererer til den Anden* - den gestus hvormed man overfører en historie.

Faktisk konstituerer fortællerne ikke blot en selvberørende *kæde* af narrative transmissioner, men også en serie af *par*: guvernanten og Douglas; Douglas og førstepersons fortælleren. Før den triangulære narrative kæde opstår - gennem de gentagne overførsler af manuskriptet på grund af netop parrenes sprængning, én af de to partners død hver eneste gang - har parrene i deres levetid et forhold som, i begge tilfælde, har diskrete erotiske overtoner, men primært er diskursivt og sprogligt.

I begge tilfælde bliver parrene par gennem en konstitutiv situation, der har med dialog og samtale at gøre, en situation hvis diskursivitet listigt udvikler sig til et diskret spil af *forførelse*. Faktisk bringer denne parrenes strukturerende situation på slående måde den psykoanalytiske situation *par excellence* i erindring, styret som denne er af *overføringen* i dens mest markante analytiske betydning: det er ganske indlysende, at fortællerens fascination af Douglas, såvel som Douglas' fascination af guvernanten, begge er overførmæssige fascinationer - og det er guvernantens fascination af the Master i øvrigt også. Denne overførmingsstruktur kommer imidlertid ikke blot til at motivere, men også modificere fortællingen, idet den på én gang bliver både dens *motiv* og dens *maske*: samtidig med at den sætter fortællingen i gang som dens dynamiske, bevægende kraft, kommer den også til at skjule og forstyrre denne gennem luftspejlingerne fra dens talrige forførelsesspejle.

Forførelsesspillet frembringer imidlertid kun luftspejlinger for så vidt det, indskrevet i selve fortælleprocessen, bliver et spil om *tro* - tro på fortælleren og følgelig på nøjagtigheden af hans fortælling. Fordi Douglas er så indtaget i guvernanten, som den diskursive situation giver ham en overføring i forhold til, og som han bliver narcissistisk forblændet af, forlener han hende med *en narrativ autoritet*. Autoriteten som sådan, der er så afgørende for *The Turn of the Screw*, viser sig ikke desto mindre selv at være en fiktion, en fejl i perspektivet, skabt gennem overførmingsstrukturens illusioner og selvbedrag. På samme måde får Douglas' redegørelse for guvernantens historie tilskrevet autoritet og troværdighed ved spillet af gensidig beundring og intuitiv forståelse mellem ham og hans charmerede, privilegerede tilhører, som selv skal blive en fortæller.

Den overføringsmæssige narrative kæde består således ikke blot af ekkovirkningerne fra stemmer der gentager andre stemmer, men også af genspejlingseffekten fra det forførende *øjenspil*, fra den visuelle udveksling af genspejlende refleksioner, fra spejl-gentagelsen af symmetriske - og derfor uendelige - selv-gentagende, selv-reflekterende selv-refleksioner. *The Turn of the Screw* er i sandhed, i enhver betydning af ordet, en refleksion af og angående den handling, hvormed man *ser*. Historiens ramme er intet andet end en *ramme af spejle*, i hvilke det narrative både reflekteres og brydes gennem en serie af symmetriske, gensidige blik fra par, der ser sig selv se sig selv.

Men hvilken karakter har akten at »se«? Dette er det afgørende spørgsmål, som spøgelsesnes fremtræden rejser, ikke kun fordi spøgelserne alene dukker op, når guvernanten ser dem, men også fordi enhver af deres fremtrædelser gennemspiller den samme genspejlingskonfrontation som den mellem de andre par: den samme symmetriske, duale udveksling af blik finder sted mellem guvernanten og den overnaturlige indtrængende.

At se er at *fortolke*; det er at *fortolke kærlighed*; og det er også at fortolke v.h.a. *kærlighed*. Således bliver kærligheden på flere måder og på flere niveauer både subjekt og emne for fortolkning. I denne dobbelte overføringsstruktur, i denne dobbelte kærlighedsrelation, mellem fortælleren og Douglas, mellem Douglas og guvernanten, er kærligheden blevet både det, der *kan ses* og det der »*kan se*«; både det der *kan læses*, og det der *kan læse*, både det der *skal fortolkes* i denne intense udveksling af blik, og det der aktivt, gennem denne udveksling, *foretager fortolkningen*. Kærlighed fortolker. Og omvendt er selve fortolkeren, hvad enten han ved det eller ej, ønsker og intenderer det eller ej, fanget i en kærlighedsrelation, i en relation der konstitutionelt er overføringsmæssig.

Kærlighedsrelationen, d.v.s. det ubevidstes ageren ud gennem den performative fortolknings relationer, synes at leje sig i og styre forholdet mellem fortællingens afsender (»forfatter« eller fortæller) og dens modtager (tilhører-modtager eller læser-fortolker).

Hvis læseren takket være historiefortællerens overføring på ham bliver fortællerens *spøgelse* (addressaten for hans ubevidste), overfører læseren til gengæld på fortælleren eller »forfatteren« i det omfang han investerer sidstnævnte med den autoritet eller prestige at være »*subjektet der formodes at vide*«. Det er førstepersons fortælleren der i sin rolle som fascineret læser og beundrende fortolker forlener Douglas med prestige, fortællingen med dens titel og historien med den autoritative ultimative *viden*, den formodes at have om sin egen mening.

Hele historien udspilles således i det differentierede rum mellem

fortællernes overføring og overføringen af fortællingen, mellem et forførelsesforehavende, et narcissistisk greb og en signifiants forskydning, en teksts overførsel, en skriveeffekts arbejde.

Et barn bliver dræbt

Selv om »navnet overgives« [i afslutningsscenen, o.a.] og meningen tilsidst gribes, i forståelsens yderste blinde greb, bliver guvernantens tilfredsstillelse ved læseprocessens heldige afslutning omfattet af den radikale skuffelse over et tragisk tab [hendes elev, Miles', død; o.a.]: favntaget med meningen viser sig at være et favntag med døden; grebet om signifiéen viser sig blot at være grebet om et lig. Selve det forehavende, hvor man tilegner sig mening afsløres dermed som den strikte tilegnelse af slet *ingenting* - i hvert fald intet levende. Det, som endnu engang *kløves* radikalt og uindløseligt, da Miles dør, er på én gang meningens enhed og enheden af dens besidder: guvernanten. Forsøget på at *bemestre* meningen, som burde lede til dens *enhedsliggørelse*, til elimineringen af dens modsigelser og »flænger«, kan kun nå sit mål på bekostning af, igennem tildelingen af, et nyt sår, en tilføjet flænge eller distance, en uigenkaldelig »separation«. Forsøget på at *gribe* meningen og *lukke* læseprocessen med en *definitiv* fortolkning opdager og fatter - i dets endelige klimakspunkt - kun døden.

The Turn of the Screw kan således læses ikke blot som en bemærkelsesværdig *spøgelseshistorie*, men også som en ikke mindre bemærkelsesværdig *detektivhistorie*: historien om opdagelsen af et lig og af en enestående frygtindgydende forbrydelse: *mordet på et barn*. Som i alle detektivhistorier bliver forbrydelsen ikke opklaret før til slut. Men i modsætning til det klassiske romanplot bliver *denne* forbrydelse heller ikke *begået* før til slut: paradoksalt nok går opdagelsesprocessen her *forud for*, at forbrydelsen bliver begået. Som en *læser* spiller guvernanten detektivens rolle: fra begyndelsen prøver hun v.h.a. logiske slutninger og afgørende »beviser« at opspore både *forbrydelsens art* og *forbryderens identitet*.

Idet hun imidlertid ikke ved hvad forbrydelsen egentlig består i, kommer guvernante-detektiven ironisk nok til slut til at *begå forbrydelsen selv*. Denne uventede og uhyggelige drejning, som James' historie giver kriminalromanens konventioner, er også den konstitutive, narrative peripeti for en af de bedst kendte detektivhistorier nogensinde: *Kong Ødipus*. Såvel i James' tekst som i Sofokles' ender den selvproklamerede detektiv med at opdage, at han selv er ophavsmand til den forbrydelse, han efterforsker: at forbrydelsen er hans, at han selv er den forbryder han søger.

Men det der inkarneres i guvernanten - detektiven og forbryderen - er i sig selv ikke andet end dramatiseringer af *betingelserne for at være læser*. Ja, guvernanten som på én gang detektiv, forbryder og læser bliver bragt så tæt og intimt på læseren, at det derefter er *vor egen søgen* efter det mystiske »onde« eller den skjulte mening i *The Turn of the Screw*, som faktisk i sig selv ikke bliver andet end en gentagelse af forbrydelsen. Læseren af *The Turn of the Screw* er også detektiv på sporet af en forbrydelse, som i virkeligheden er hans egen, og som »vender sig mod ham selv«. For hvis det er ved selve den handling at tvinge sin mistænkte til at tilstå, at guvernanten ender med at begå den forbrydelse, hun efterforsker, så er det intet andet end selve *opdagelsesprocessen*, der *konstituerer forbrydelsen*. Opdagelses- eller læseprocessen viser sig m.a.o. at være intet mindre end et særligt, uhyggeligt effektivt *mordvåben*.

Ligesom *detektiven* til sidst afsløres som *forbryderen*, viser doktor-terapeuten, »would-be« analytikeren, sig kun selv at være en analysand. Faktisk dekonstruerer *The Turn of the Screw* alle disse traditionelle oppositioner: exorcisten og den besatte, lægen og patienten, sygdommen og helbredelsen, symptomet og den formodede fortolkning af dette symptom, bliver her udvekslelige, eller i hvert fald, ubestemmelige. Idet guvernantens »lægemiddel« selv er et symptom, idet patientens »helbredelse« i virkeligheden er mordet på ham, er der i sandhed intet, der kunne tage sig mere ud som *galskab* end netop selvsikkerheden i *terapiens* projekt og begreb.

Fortolkningens galskab: litteratur og psykoanalyse

Antydningen af, at *The Turn of the Screw* er konstrueret som *fælde* beregnet til at lukke sig om læseren, fremføres eksplicit af James selv. Det interessante ved den fælde er, at den peger på muligheden af to alternative læsemåder, samtidig med at den sætter sig for ved at *indfange* begge typer læsere, at udelukke selve den skillelinie, den foreslår. Det læsealternativ, som fælden på én gang lokker frem og afsnører, kan beskrives som den *naive* læsning (»the capture of the merely witless«) og den *sofistikerede* (»to catch those not easily caught«). Imidlertid lægges fælden ikke specielt ud for naiviteten, men for selve *intelligensen*. Men hvad skulle intelligens egentlig bestå i om ikke bestræbelsen på *at undgå fælden*? »Those not easily caught« er netop dem, der er *mistænksomme*, dem der vejrer og sporer en fælde, dem der nægter at lade sig *narre*. I denne forstand vil den »naive læsning« være den, der *fæstner lid* til guvernantens vidnesbyrd og redegørelse, hvorimod den »desillusionerede« læsning vil være den, der mistænker, afmystificerer,

»ser lige igennem« guvernanten, faktisk én der fungerer meget som Wilsons læsning, der åbner sin diskussion netop ved at *advare* os mod en *fælde*, der er lagt ud af teksten.

Idet den fælde, der lægges ud af James' tekst, netop er rettet mod »those not easily caught« - m.a.o. dem der er på udkig efter og søger at undgå alle fælder - kan det hævdes, at *The Turn of the Screw*, som er beregnet på at forlokke *alle* læsere, er en tekst, der er særligt velegnet til at indfange den *psykoanalytiske* læser, idet denne, par excellence, er den læser, der *ikke vil fanges*, som ikke vil *holdes for nar*. Vil det dermed være muligt at hævde, at *litteraturen*, i tilfældet *The Turn of the Screw*, udgør en *fælde for psykoanalytisk fortolkning*?

Skulle man følge Wilsons forslag, synes der kun at være én undtagelse i forhold til det altomfattende narreværk og bedrag: den såkaldte freudianske litteraturkritiker selv. Denne måde at tænke på minder imidlertid slående om guvernantens, som ligeledes er opfyldt af begæret efter fremfor alt ikke at lade sig holde for nar, af beslutsomheden om at undgå, opspore og afdække selv de dygtigste fælder, der lægges ud for hendes lettroenhed. Som Wilson er guvernanten *mistroisk* over for tegnenes tvetydighed og deres retoriske reversibilitet; som Wilson sætter hun sig således for at *læse* verden omkring sig, at *fortolke* den, ikke ved at se *på* den men ved at se *igennem* den, ved at afmystificere og *omtolke* værdien af dens ydre tegn. I begge tilfælde er det altså *mistænksomheden*, der som sådan giver anledning til *fortolkningen*.

I selve teksten *The Turn of the Screw* er alternativet til guvernantens mistænksomhed, symmetrisk, Mrs. Grose naive *tiltro*, som uden bagtanke fæstner lid til alt, hvad guvernanten vælger at fortælle hende. Og hvis ikke selve navnet på Mrs. Grose [gross=grov, o.a.] skulle være en tilstrækkelig nøgle til James' syn på den attitude af *tiltro*, som han således sætter op over for mistænksomheden, så antyder den kendsgerning at Mrs. Grose *ikke kan læse*, klart en parallel til en »witless« læser. Psykoanalysen er derfor i strikte forstand en »mistænksomhedens skole« i det omfang, den også er en *læsningens skole*. »Mistanken« som praktiseres af såvel Wilson som guvernanten, men er helt fremmed for Mrs. Grose, er først og fremmest rettet mod tegnets ikke-gennemsigtige, arbitrære natur; den næres af den diskrepans og afstand, der skiller signifianten fra dens signifié.

I virkeligheden er fælden beliggende i præcist den måde, hvorpå disse to modsatte typer af læsning selv er indskrevet i og omfattet af teksten. Læseren af *The Turn of the Screw* kan vælge enten at *tro* guvernanten og dermed opføre sig som Mrs. Grose, eller *ikke at tro* guvernanten og dermed opføre sig præcist *som guvernanten*. Idet det er guvernanten, der i teksten spiller rollen som den mistænksomme læser, optager fortolkerens plads, er

det at *mistænke* denne plads og denne position derfor *at indtage den*. At afmystificere guvernanten er kun muligt på én betingelse: på betingelse af at man *gentager* selve hendes gestus. Teksten konstituerer således en læsning af sine to mulige læsninger, som den i løbet af denne læsning begge dekonstruerer. James' fælde er dermed den simpleste og mest sofistikerede i verden: fælden er blot en tekst, d.v.s. en invitation til læseren, en simpel invitation til at påtage sig dens læsning. Men i tilfældet *The Turn of the Screw* er en invitation til at påtage sig en læsning nødvendigvis en invitation til at *gentage* teksten, til at gå ind i dens labyrint af spejle som det derefter vil være umuligt at slippe ud af.

Når Wilson kræver at teksten skal »tale klart«, afslører han den psykoanalytiske eksegese *terroristiske status*. Men også guvernanten kræver »klar tale«; hun terroriserer faktisk barnet til at »udlevere navnet«, d.v.s. til at give spørgelset dets *egennavn*. Wilsons behandling af teksten svarer virkelig punkt for punkt til guvernantens behandling af barnet: Wilson tvinger også teksten til en *tilståelse*. Det er ikke uden betydning for tekstens listige indfangning af den psykoanalytiske fortolkning, at guvernanten ender med at *dræbe barnet*. For ville det ikke være muligt at hævde at Wilson faktisk selv begår et *mord*, når han presser teksten til at tilstå, til at udlevere dens *eget* navn, dens eksplicitte bogstavelige mening ved i sproget at afskaffe selve den stilhed der understøtter det, den stilhed som teksten netop taler *ud fra*?

Som figuren for en *viden som ikke kan vide om sig selv*, som ikke kan reflektere over eller benævne sig selv, inkarnerer barnet i historien *ubevidst viden*. At »gribe« dette barn, som både guvernanten og Wilson gør, at knuge det til det kvæles, at dræbe eller overdøve stilheden inden i det, er intet andet end endnu en gang at underkaste det ubevidstes stille tale selve den gestus, hvorved den *fortrænges*.

Når den psykoanalytiske læsning søger at »forklare« og *bemestre* litteraturen, når den dermed afslår at lade sig holde for *nar* af litteraturen, når den dræber det inden i litteraturen, som gør den til litteratur - dens forråd af stilhed, det som i talen er ude af stand til at tale, den litterære stilhed i en diskurs *som er uvidende om , hvad den ved* - så viser den sig ironisk nok at bliver en læsning, som *fortrænger det ubevidste*, som paradoksalt fortrænger det ubevidste den giver sig ud for at »forklare«.

Wilson foreslår, at guvernanten er *gal*, d.v.s. at hendes synspunkt ekskluderer hende selv og derfor skal ekskluderes fra hendes histories mening og »sandhed«. Men i sin egen læsning henviser guvernanten faktisk ikke mindre insisterende til spørgsmålet om sindssyge og galskab. Hun er optaget af alternativet mellem galskab og mening som gensidigt eksklusive; hun er faktisk fuldstændig klar over, at hendes egen mulige galskab ikke er

andet end bagsiden af hendes *kontrol* over meningen, af hendes greb og faste tag i betydningen, et tag som involverer en fortrængning af andetheden som sådan, en eksklusion af den Anden. At »gribe«, »få hold om« betydningen vil derfor også være at *anbringe* galskaben - *udenfor*, at lukke den ude, at *stædfæste* den - i den Anden: at kaste galskaben som sådan over på den anden, i det omfang den Anden faktisk *undviger ens greb*.

Det er således *enten* guvernanten *eller* børnene, der er gale; hvis børnene *ikke* er gale, kan guvernanten meget vel være det; hvis børnene *er* gale, så har guvernanten virkelig retten på sin side - og er ved sine fulde fem. For at guvernanten kan være i *besiddelse* af sin forstand, må børnene være *besatte og gale*. På lignende måde, men omvendt må selve historiens *mening*, som den skitseres af Wilson ifølge hans læsnings *logik*, også, paradoksalt nok, været *baseret på galskab* - men denne gang på guvernantens galskab. M.a.o. behandler Wilson guvernanten på nøjagtig samme måde, som hun behandler børnene. Det er guvernantens galskab, dvs. eksklusionen af hendes synspunkt, som sætter Wilsons læsning i stand til at fungere som et *hele*, som et system der på én gang er *udelt og kohærent* - ganske som det er *børnenes* galskab, eksklusionen af *deres* synspunkt, som tillader guvernantens læsning og tillader den at fungere som et *totalitært* system.

Den paradoksale fælde som lægges ud af *The Turn of the Screw* er derfor således indrettet, at det netop er ved at proklamere, at guvernanten er gal, at Wilson uforvarende *efterligner* selve den galskab, han diagnosticerer, uafvidende *deltager i den*. Hvor den diagnostiske gestus sigter mod at anbringe galskaben i den anden og selv skille sig fra den, at udelukke diagnosen fra det diagnosticerede, er det her, helt modsat, selve den gestus man ekskluderer med, som inkluderer: at ekskludere guvernanten - som gal - fra meningens og sandhedens sted er præcist at gentage selve hendes eksklusionsgestus, og m.a.o. at *inkludere sig selv* i selve hendes galskab.

Det er på denne måde det lykkes *The Turn of the Screw* at narre den analytiske fortolkning i fælden, som den faktisk *inviterer ind*, men hvis autoritet den samtidig *dekonstruerer*. Idet litteraturen inviterer, *forfører* psykoanalytikeren, idet den frister ham til at træde ud i dens retoriks kviksand, inviterer den ham i virkeligheden kun til at *subvertere sig selv*, den narrer blot psykoanalysen ud i dennes nødvendige selv-subversion.